

Kidding Aside

**ניתוח שיח השוואתי בקרב נשים המגדירות עצמן : Child-Free
בישראל, בבריטניה ובארצות הברית**

חיבור לשם קבלת התואר "ד"ר לפילוסופיה"
מאת:

רונית ליברמנש ורדי

היחידה ללימודים בין תחומיים
התכנית ללימודי מגדר

הוגש לסנט של אוניברסיטת בר-אילן

עבודה זו נכתבה בהדרכתו של פרופ' רחל בן ארי,
ראש התכנית ללימודי מגדר, היחידה ללימודים בין-תחומיים באוניברסיטת בר-אילן,
וד"ר הילה העליון מהתכנית ללימודי מגדר, היחידה ללימודים בין-תחומיים באוניברסיטת בר-אילן.

תקציר

מחקר זה ביקש ליישם ניתוח אתנוגרפי משולב בטכניקות השאובות מן הנתנוגרפיה, Netnography, מנקודת ראות פמיניסטית ביקורתית בשדה המקוון, המהווה מעצם טבעו מרחב הנעדר ממד גופני, באפשרו ניהול דיונים אותנטיים על אודות גופים נשיים המודרים מן השיח החברתי הקונפורמי, מעצם הבחירה באי-ילודה. השדה המקוון טמן בחובו אפשרות לערער על דוקטרינות המנסות לשוות לאמהות מהות מרכזית, המכוננת זהות נשית "אוניברסאלית", לכאורה. כפועל יוצא מדוקטרינה מאחידה זו, נשים המהינות להפרה, הופכות לנשאות של סטיגמות שליליות. בין היתר, שאף המחקר הנוכחי לבחון את יחסי הגומלין בין נשים הנמנות עם **שלוש תרבויות** – אמריקאית, בריטית וישראלית, הכותבות בפורומים ובלוגים מקוונים, שמגדירות עצמן כמי שאינן מעוניינות כלל בילדים – (childfree¹ - "חופשיות מילדים") – לאידיאולוגיות הגמוניות מפקחות ולפרטיקות שלהן, באמצעות ניתוח טקסטים מקוונים שנכתבו על ידיהן. מחקר זה עסק אפוא **ביחסי גומלין רב-תרבותיים** בין קבוצות של נשים מתווגות, מוחלשות, מעצם סירובן שלא להרות וללדת, ועל כן אפשר להן המרחב המקוון להשמיע קול, לחלוק התנסויות, ובאמצעות החבירה ההדדית, ליצור שינוי בעולם הממשי.

בחרתי **שלא להתמקד** במניעיהן של נשים אלו שלא ללדת ילדים, בעיקר משום שאין בכך **חידוש** מחקרי. עם זאת, במבוא לסקירה התיאורטית, כומתו במרוכז המוטיבציות של נשים בריטיות ואמריקאיות שביכרו שלא להרות וללדת, כפי שאלה נותחו בקורפוס המחקרי הרלוונטי, כמו גם מוטיבציות של נשים ישראליות שלא לעשות כן, בהסתמך על הקורפוס המחקרי הבראשיתי, הקיים בישראל. כדי לחקור את האידיאולוגיות ואת הפרקטיקות ברמת המאקרו והמיקרו בכל האמור בבחירותיהן של נשים אמריקאיות, בריטיות וישראליות שלא ללדת, בחרתי לערוך מחקר איכותני, אתנוגרפי הנושק לנתנוגרפי, הואיל וביקשתי ליישם חתך רוחבי של השוואה בין סגנונות שונים של החוויה הנשית, לצד הבנת עולם ההצדקות, ההמשגות וההתמודדויות הרגשיות והגופניות של נשים שבחרו שלא ללדת. לפיכך נבחרו מאגרי נתונים ששיקפו את הנעשה בשלוש התרבויות.

ביקשתי להראות כיצד שורשיה של אידיאולוגיה מעודדת ילודה, פרו-נטליסטית pro-natal עצימה, אינם נובעים מלאומיות גרידא. מחקר זה הראה כיצד **אידיאולוגיות אאווניות** הן שזרעו בראשית המאה ה-20 את מה שיהפוך שלושה עשורים לאחר מכן, למה שנהוג לכנות "פרו-נטליזם" – כשהפרקטיקות מטעמן של אידיאולוגיות אאווניות, סיכלו את אפשרותן של נשים

¹ שמות רווחים נוספים הם, Childless by Choice, Voluntarily childless; בגוף העבודה יוחד לכך פרק נפרד

המגדירות עצמן "חופשיות מילדים" לכוון אוטונומיה אנטי-פריונית מלאה. לטענת מחקר זה ובהתבסס הן על ספרות תיאורטית והן על ממצאי הפורומים, נשים אמריקאיות, בריטיות וישראליות בנות המעמד הבינוני והבינוני העליון, הפכו למושאות של אידיאולוגיה אוגנית. כך למשל בארה"ב בראשית המאה העשרים, אידיאולוגים אוגנים יצרו חיבור בין הקטגוריות מין/מגדר/שליטה במיניות הנשית. מטרתם הסופית הייתה העצמת הגזע הלבן באמריקה בין השנים 1900-1960, בהיעזרם בפרופסיונאליים רפואיים – רופאי משפחה, גניקולוגים, פסיכולוגים ופסיכיאטרים – שסייעו להם בביצוע פרקטיקות אוגניות, הן של "אאוגניקה שלילית" (עיקור נשים שהוגדרו כ"לא ראויות"), והן של אאוגניקה "חיובית" (דרבון נשים "ראויות" מבחינת סטטוס סוציו-אקונומי-אתני להינשא וללדת). באופן דומה נעשה שימוש בפרקטיקות דומות מטעמה של אידיאולוגיות אוגניות, הן בתרבות הבריטית והן בתרבות הישראלית, לעידוד ילודה בקרב אוכלוסיות "ראויות", ולמשטור ילודה באמצעות עיקור תרופתי, דוגמת השימוש שרווח בישראל בעשורים האחרונים באמצעי המניעה דפו-פרוורה בקרב נשים אתיופיות, שלכאורה "אינן ראויות".

ממצאי המחקר הורו על כך שהבחירה ב"היות חופשיה מילדים", טעונה פיקוח מתערב מטעמו של הממסד הפרופסיונאלי-הרפואי. **בפרק התיאורטי, החמישי והמסכם** של מחקר זה, הראיתי כיצד פרקטיקות שונות, רפואיות מעיקרן, מהוות תוצא של אידיאולוגיות אוגניות בשלוש התרבויות שנחקרו. כך למשל **בישראל**, מהוות כיום נשים אתיופיות מושא של אאוגניקה "שלילית", באמצעות "דילול" רמת הילודה, כפי שעולה מסקירת "פרשיית הדפו-פרוורה", שתוארה בהרחבה בסקירה התיאורטית של עבודה זו (כאשר בתקופה המנדטורית ובשנות החמישים של המאה העשרים, נשללה זכות זו מנשים מזרחיות (סטולר-ליס, 2004). **בבריטניה מהוות** נשים מוסלמיות יעד לפרקטיקות אוגניות שונות ואילו **בארצות הברית**, נשים היספאניות ושחורות. כמו כן, ניסיתי להראות כיצד הרציונלים שמאחורי האידיאולוגיות האאוגניות, התוו בשלוש התרבויות שאיפה לפקח ולשמר את התיחומים הבין-מעמדיים הקיימים, מטעמים של הנצחת ושימור פריבילגיות המשרתות את "קבוצת השווים" השלטת.